

Význam rybníkářství ve vývoji lidské společnosti

Rybářství patří k nejstarším zdrojům lidské obživy a tím i k nejstarším zaměstnáním člověka. V období od 11. do 16. století u nás bylo vybudováno vysoce produktivní a pokrokové rybníční hospodářství, nejrozsáhlejší na celém světě. Koncem 16. století bylo dovršeno budováním velkolepých rybníčních soustav v Polabí a v jižních Čechách. Vnitrozemská poloha země, které chyběla vlastní možnost mořského rybolovu, byla jednou z příčin hromadné výstavby rybníků pro chov kapra. Nejstarší rybníky patřily klášterům. Karel IV. zřizoval rybníky z prostředků královské komory a nařizoval je stavět i stavům a městům, aby bylo postaráno o hojnost ryb pro výživu obyvatelstva. Nové velké rybníky byly úrodnější, protože byly stavěny na úrodnějších půdách, byly mělké a teplé. Jejich mělčiny však rychle zarůstaly rákosím. Tyto rybníky byly více ohroženy povodněmi, protože obvykle ležely na velkém povodí. Proti nebezpečí povodní bylo nutné stále zdokonalovat stavební techniku. Přebytečnou vodu odváděli rybníkáři bezpečnostními přepady. Rybníky stavěli i mimo vodní toky a vodu k nim přiváděli důmyslnými náhony.

Ve 14. století se dosud nevytvářely rybníční soustavy, stavěly se pouze jednotlivé rybníky. Tomu odpovídá i tehdejší kumulativní metoda chovu. Do rybníka se nasadily mateční ryby, které se vytřely a zůstaly v rybníce až do vyspění plůdku. To trvalo 5 – 6 let. Potom se rybník slovil, většina ryb se prodala, některé se ponechaly k chovu.

Kumulativní metoda chovu kapra byla velice primitivní a měla řadu nevýhod. Matečné ryby se každoročně znovu vytřely a rybník byl pak přeplněn množstvím hladového plůdku různých ročníků, kteří si silně konkurovali ve sběru potravy. V rybnících docházelo k přemnožování plevelných ryb, plotic, perlíků, karasů, okounů a hrouzků. Plůdek také byl spotřebován dravými štikami. Kapři rostli pomalu, plevelných ryb bylo mnoho. Roční výnos z 1 ha činil 20 – 30 kg ryb.

V 15. století se objevuje dvoustupňová metoda chovu kaprů. V jednom rybníce se chová násada a ve třech letech se násada přesazuje do druhého rybníka. Hlavní nevýhody kumulativního chovu jsou tak odstraněny. Na Vyškovsku se začíná s třístupňovou metodou. Mezi plůdkový a hlavní rybník byl zařazen ještě další typ – výtažník, ve kterém plůdek rychle vyrůstal. Tato technika chovu se stala základem nejmohutnějšího rozvoje rybníkářství koncem 15. a v 16. století a v podstatě se zachovala až do současnosti. Nové rybníky byly zakládány na všech příhodných místech v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Jen v Čechách jich bylo postaveno na 25 000.

Jak se staví rybník?

Stavba začínala vyhledáním místa v terénu a vyměřením rybníka, při tom musela být vytyčena zátoka, výška hráze, plocha a určení míst pro výpusť a přepad. Vykopaly se základy, uložily se trouby, zřídilo se loviště a kaňiště. Dále následovalo vršení a udusávání hráze, zřízení přepadu a pomocných stok u stavby vazby a zpevnění hráze dřevěným nebo kamenným tarasem.

Jakub Krčín se zasloužil o další rozšíření jihočeských rybníčních soustav. Do rožmberských služeb nastoupil r. 1561. Ve věku 34 let byl jmenován regentem všech rožmberských panství. Krčín horlivě usiloval o zvýšení výnosu rožmberského hospodářství. Stavěl dvory, pivovary, ovčírny a rybníky. Největší pozornost soustředil Krčín na rozšíření třeboňské rybníční soustavy.

Konec 18. a počátek 19. století přinesl rušení rybníků ve velkém. Za padesát let, do roku 1840, byla v Čechách zrušena více než polovina rybníční plochy. Důvodem byla rozvíjející se rostlinná a živočišná výroba. Rybníky se rušily k získávání nových luk. Z existujících rybníčních soustav se zachovaly především soustavy jihočeské.

Druhá polovina 19. století je přelomovým obdobím. Do rybníkářství vnikají vědecké poznatky důkladného studia rybníční biocenózy. Nastupuje vědecký pracovník prof. Antonín Frič s kolegy a nový ředitel třeboňského panství Josef Šusta. Rybáři se pod jeho vedením zaměřili především na zlepšení životního prostředí ryb. Bylo to zejména důkladné letnění rybníků, spojené s odvodněním dna pomocí příkopů, hnojení mrvou i umělými hnojivy, vápnění dna a hubení rákosin. Rozšířilo se i přikrmování kaprů lupinou, kukuřicí a luštěninami. Do soustavy rybníků byl zaveden další stupeň, tzv. předvýtažník, do něhož byl nasazován roční plůdek. Důsledným výběrem generačních ryb a jejich křížením byly na různých pastvinách vyšlechtěny nové odrůdy kaprů (šupináč, lysec, hladký kapr, Inářský modrák).